

A hügyei Farkas család a 16–17. században

Fülöp László

Régi családtörténetet olvasni az eziránt érdeklődőknek mindig izgalmas olvasmány. Főként akkor, ha az illető familiáról még ez idáig nem jelent meg nyomtatásban összefoglaló, rendszerező és részletes leírás. A nemes Farkas családról Nagy Iván (Nagy 1858) készített egy vázlatos ismertetést, azonban elegendő adat híján – mint maga is jelzi – az hiányos és mozaikszerű. Mindez nem a szerző hibája, csupán egy véletlennek köszönhető. Átfogó műve 1858-ban jelent meg, és csak 26 év múlva közölte a Történelmi Tár Farkas Pál és Ádám családi följegyzéseit (Szily 1884), amelyeknek adatait még nem tudta hasznosítani. Ezt a hiányt igyekszik jelen írás áthidalni, fölhasználva mindkettőt, kiegészítve az azóta még föllelhető családi momentumokkal, eseményekkel.

Farkas Pálnak hallatlan memóriája lehetett, vagy családtagjainak leírásakor valami korábbi jegyzeteit használhatta föl. Pontosan ismerteti a születési évüket hónappal, nappal, a gyermek keresztszüleit, a keresztelés helyét. Halálzásuk esetén még azt is, hogy hol temették el őket, s ő ezen ott tudott-e lenni. Ugyanígy olvasható az eljegyzések, házasságok helye, kelte, néha még a vőfély és a nyoszolyóasszony neve is. Mindez annyira részletes bemutatás, hogy korábbi jegyzetek híján valóban elképzelhetetlen. A család római katolikus vallása ellenére sokszor református prédikátor volt az egyik keresztapa vagy a felesége a keresztanya. A megkereszteltettek szinte mindig több keresztszülője volt, amely szokás Magyarországon a református vallású családokra volt jellemző. Pontosan ismerteti a komák rangját, foglalkozását, az akkori társadalmi helyzetét.

A följegyzés két részből áll. Az első és sokkal terjedelmesebb Farkas Pálé, aki 1660. március 22-én zárta le naplóját. A második Ádám kiegészítése, amely jóval rövidebb terjedelmű, s 1694. december 13-án kelt. *Ádámkő* – ahogy az apa nevezi a születése bejegyzésénél – a második házasságából született legkisebb fia volt. A két időpont közti 34 évet röviden és csak a leglényegesebb eseményekkel, nevekkel toldja meg. Azonban a kettő így is felölel több mint fél évszázadot. Sőt, ha Pál korábbi adatait is beleszámítjuk, amelyek 1530–40 körüliek, s kitekintünk a család itt részletesen nem jegyzett utóéletére is, amelyet csak röviden érintünk 1775-ig, akkor körülbelül kétszázötven évet, azaz egy negyed évezredet tudunk bemutatni néhol részletesen, néhol töredékesen a család életéből.

Ezen írás egyrészt genealógia, másrészt a család tagjainak a fellelt adatokkal, eseményekkel történő bemutatása. Ezért a szerkesztésben nem kívánjuk szorosan követni egyik műfajt sem, inkább az a törekvésünk, hogy a kettőt vegyítve, hiteles adatokkal olvasmányossá tegyük az érdeklődőknek a hügyei Farkas család történetét.

Legelőször szólni kell a köznemesi család nemesi előnevéről, predikátumáról. Azt nem tudjuk, hogy mikor és kitől kaptak nemességet. Nagy Iván szerint „Pozsony megyei család, mely több megyébe is elágazott” (Nagy 1858). Ezt az állítását dokumentumok híján sem bizonyítani, sem cáfolni nem lehet. A feljegyzésekben, ame-

lyek a 16. század első évtizedeire nyúlnak vissza, nem találunk Pozsony vármegyére semmiféle utalást. A család elsősorban Komárom megyében élt, a férfi tagok katonai előrelépésével kerültek a szomszéd megyékbe várkapitányi megbízatással, amint ezt a későbbiekben olvashatjuk. Nemesi előnevüket egy Hügye nevű pusztáról vették, amely „Ráczevő ellenében az Dunántúl Pest vármegyében vagyon Budán alól”. A legrégebbi katonai térképen is puszta hely, ahol egyetlen házat sem jelölnek már. Maga Farkas Pál is elismeri, hogy még sohasem járt Hügyén, csupán az ott használt földjeiért kap a bérlőktől éves juttatást. Az elpusztult falun négy birtokos osztozott, rajtuk kívül a Tamásffő, a Gazdagh és a Jakabházy családok. (A többi birtokukról a későbbiekben még szólunk.)

Dédapját évszám és egyéb adatok nélkül említi, *Péternek* hívták. Neki két bátyja volt: *János* és *Máté*. Ha azt nézzük, hogy Pál 1594-ben született, akkor a dédapja és testvérei körülbelül az 1500-as évek első évtizedeiben láthatták meg a napvilágot. *László* nevű nagyapja Révkomáromban hunyt el épp Pál születésekor, 1594. augusztus 4-én. Felesége neve Posta Anna volt.

Apja, I. *Pál* születési idejét nem írja le. Vagy tán nem is tudta pontosan. Az apa 1586-ban házasodott meg Révkomáromban, felesége *Tatay Margit* volt († 1619. február 18.). Apósa, Tatay Máté „sajkás vajda” volt, azaz a kisebb szállító dunai hajók (naszádok) vezetőinek a főnöke. Szülei 32 évig éltek együtt, s apja mint újvári (Érsekújvár) kapitány 1618. szeptember 27-én halt meg. Gutaütés miatt öt évig ágyban fekvő beteg volt, s a fia, Pál ápolta. Egymás mellé temették a szülőket az újvári mezőben. Ezt ma úgy kell értenünk, hogy a városon kívüli temetőben.

(Édesanyja családjáról is sok mindent tud. Az após, *Tatay Máté* [† 1594. január 7.] felesége *Koromlay Zsófia* volt. Az ő apja *Koromlay János*, akinek a felesége *Gadóczy Margit* volt. Ete faluban éltek Komárom megyében. Margit apja *Gadóczy Balázs*, akinek *Mátyás* nevű testvére pedig a Komárom megyei Örkényben lakott. A Tatay–Koromlay házaspárnak hat gyermeke volt, Margiton kívül még *Gáspár*, *János*, *Máté*, *Ilona* és *Kata*. A följegyzés írásakor már mindannyian meghaltak.)

Visszatérve a dokumentum készítőjének családjára, részletesen leírja, hogy a katona apa kétszer esett török fogságba. Először 1584-ben Veszprémben raboskodott. Onnan úgy szabadult ki, hogy megölte a tömlőctartót, s magával kimenekítette a börtönből még két másik rabtársát is. Másodszor 1589. május 21-én Adonynál ejtették rabul, s a budai fogdából csak komoly sarc árán sikerült megszabadulnia. Bámulatos pontossággal írja le, hogy a pénzen kívül milyen értéktárgyakat, fegyvereket kellett adnia a családnak a szabadsága fejében.

Ezek után nézzük az utódok sorrendjét genealogikus formában. Mit tudunk róluk, s az életükkel kapcsolatban milyen érdekességeket jegyezhetünk meg a családi naplót vezetőik jóvoltából. (Az ott említett neveket dőlt betűsen írtuk le. II. Pál második házasságából született gyermekeit / jellel kétszer számoztuk be, ugyanis azok vezetékneve, azaz az apa neve megegyezik.)

A1. *Farkas I. Pál* és felesége *Tatay Margit* (részletesen lásd fönnt!)

B1. *Orsolya* * 1588. okt. 4. Révkomárom.

Férje: Mihály deák Léván. * 1620. nov. 8.

Meghalt egy év múlva, valószínűleg szüléskor a kisfiával együtt.

B2. *Zsuzsanna* * 1590. febr. 6. Komárom, † 1598. dec. 6.

- B3. *János (Jancsi)* * 1593. febr. 6. Újvár
- B4. II. *Pál* * 1594. febr. 17. Érsekújvár † 1664. Zólyom.
Eltemették az újvári „várbéli alsó templomban”
(az életét részletesen lásd később).
Egyik keresztapja Soós István, aki 1593-tól újvári prédikátor
(később püspök) volt.
Feleségei: *Hencz Anna (Panna)*
Szombathelyi Anna
- B5. *Zsófia* * 1596. okt. 19. Érsekújvár † ? temetése az újvári katolikus
templomban volt
Férje: Lettkessy János
- B6. *Ilona* * 1598. márc. 3. Érsekújvár † 1598.
- B7. *György* * 1601. ápr. 8. Érsekújvár † 1620. okt. nem ismert napon,
Újváron pestisben. Kilenc hétig volt beteg. Előtte Pál Bécsben taníttatta.
- B8. *Gáspár* * 1604. febr. 21. Érsekújvár. Egyik keresztapja Kürthy István
predikátor volt. † 1607. márc. 12.
- B9. *Zsuzsanna* * 1607. márc. 12. Érsekújvár.
Keresztanyja Miklós predikátorné.
- B10. *Magdolna* * 1609. febr. vasárnap.
Egyik keresztapja Miklós predikátor¹, kálvinista szenior (esperes)

Farkas II. Pál 1638-ban ezek után megjegyzi, hogy az itt felsoroltak rajta kívül már mind meghaltak, csak ő él a testvérek közül. Mint feljebb jeleztem, Pál életéről több adattal rendelkezünk, mivel mind a családi vonatkozásait, mind pedig a katonai pályafutását részletesebben jegyezte le. 1638-tól négy évig lévai, 1642-től pedig tizenkilenc évig, 1660. március 10-ig nógrádi alkapitány volt. Részletesen ismerteti, hogy 16 esztendő korától fogva kiknél tanulta a „mesterséget”, s megérte, hogy négy királyt tudott becsülettel szolgálni. Első felesége Hencz Pál „hajadon” leánya, Hencz Panna volt. Az eljegyzésükre 1620. március 25-én, esküvőjükre pedig ugyanezen évben november 8-án került sor. Hogy a lány szülei hol éltek, azt nem tudjuk meg, de azt igen, hogy az esketés után az ifjú feleségét Újvárba vitte. Tizen-nyolc esztendeig éltek együtt. Anna 34 évesen halt meg (* 1603 k. † 1637. nov. 28.) a hatodik gyermekük megszületése után három hónappal. Pálnak ebből a házasságából két fiú és négy leánygyermek született.

II. Pál első házasságából született gyermekei a következők:

- C1. III. *Pál* * 1622. szept. 10. † 1647. máj. 11.
Mint leírja, a saját tejével nevelte föl az anyja. 1635–1641 között gróf Pálffy Miklósnál, majd gróf Forgách Ádámnál tanult. Az Újvár közeli „Farkasdi homokoknál vágta le az esztergami törökök”. Vitéznek nevezett fiát az újvári katolikus öreg (régii vagy nagy?) templomban temették el.

¹ <http://www.novezamky.sk/Cn/2005/2005-04m/strba.htm>. Feltehetően Dobronoki Miklós, aki 1605-től Érsekújvár református püspöke volt, protestáns prédikátor.

- C2. *Judit* * 1625. aug. 1. Az egyik keresztapja Péczelhelyi Imre² újvári prédikátor volt.
Férje: Móricz István. Az esküvőjük 1640. febr. 19-én volt Léván.
- C3. I. *Erzsébet (Örsike)* * 1629. szept. 1. Újvár † 1631. ápr. 18.
- C4. II. *Erzsébet (Örsébet)* * 1633. okt. 16. † 1643. aug. 26. Nógrád
- C5. *Katalin (Katika)* * 1635. febr. 6. † 1639. márc. 30. himlőben
- C6. *János (Jancsi)* * 1637. szept. 2. † 1642. aug. 28. himlőben (Nem tudott ott lenni a temetésén.)

Itt zárul le Farkas Pál életének első szakasza. Hat gyermeke közül négy már gyermekkorban elhunyt, 25 éves fiát a törökök ölték meg, egyetlen leánya maradt, akinél bizonyára nem volt utód, hisz ezt biztosan örömmel írta volna le, amikor 1660-ban lezárta a naplóját. Közel három évi özvegység után – mint ahogy abban a korban szokás volt – újra nősülésre szánta rá magát. Mit tudunk erről a házasságáról, s annak körülményeiről?

Második feleségét, *Szombathelyi Annát* 1640. január 29-én jegyezte el, és az esküvőjük ezen év február 19-én volt Léván. A feleség apja, *Szombathelyi János* palánki főkapitány volt. Az esküvőn vőfélyként Eszterházy Ferenc, a nyoszolyóaszszonyként pedig Lipthay György lévai kapitány István (szécsényi várkapitány) nevű testvérének a felesége, Bory Judit asszony jeleskedett. Ebből a házasságból hét gyermek született. A legutolsó világra jötte után Anna még tizennyolc évig élt, meghalt 1678. március 12-én Léván, s az ottani katolikus templomban helyezték örök nyugalomra.

II. Pállal közös gyermekeik a következők:

- C1/7. *Mária (Mariánka)* * 1641. márc. 4. Palánk. A keresztzülei nem érkeztek meg, mivel „a törökök miatt félelmes volt az út”, ezért őket helyettesítették. † 1642. jan. 13-án, eltemették a lévai katolikus templomban.
- C2/8. *Imre (Imricskó)* * 1644. nov. 2. Keresztzülei: a nógrádi Szentmihályi János plébános és a kálvinista prédikátor „napa, Magdóna katolika”, azaz Magdolna asszony katolikus vallású volt. Felesége: ináncsi Ebeczky Katalin.
- D1. *György*
- C3/9. *György (Gyuricza)* * 1647. ápr. 19. Keresztapja: Pászthóy Mihály főporkoláb. Apró érdekesség, hogy a gyermeket az anyja „1649. okt. 17-én választotta el a csecsszopástól.” † 1663. júl. 13.
- C4/10. *Sándor (Sándorka)* * 1650. máj. 16. † 1651. ápr. 18. Nógrád
- C5/11. III. *Pál (Palkócska)* * 1652. aug. 22. † 1656. ápr. 13. Eltemették a lévai katolikus templomban.
- C6/12. *Ádám (Ádámkó)* * 1657. okt. 13. Felesége Farkas Kata, esküvőjük 1678. febr. 20-án volt Léván. Egy fiúgyermekük született, akinek a nevét nem írja le. Más, később majd említett forrásunk (11) szerint István volt a keresztneve, aki meghalt 1731-ben.

² Valószínűleg Pécseli Király Imre prédikátor lehetett.

C7/11. Éva^{3*} 1660. dec. 23. Férje: kisleludi Liphay István.

D1. *Ferenc*

D2. *János*

D3. *Zsigmond* (A három fiúról nincsenek további adatok.)

Mindezek után egy harmadik, roppant érdekes családi eseménysorozat következik. Mint említettük, Farkas Pál 1660-ban lezárta a feljegyzései sorát. Harmincnégy év múlva, 1694. december 13-tól Ádám nevű fia néhány alkalommal tesz ehhez egy-egy lényegesen rövidebb kiegészítést. Enélkül szinte teljesen érthetetlen lenne utólag a család története, s azt hinnénk, hogy abban tévedések sorozatát olvashatjuk.

Ádámot apja elhunyt († 1664) után az édesanyja nevelte, s ő házasította ki. Az apa halála miatt Léván új vicekapitányt neveztek ki, mégpedig románfalvi Farkas György személyében. (A két családnév egyezése merő véletlenség, mint látható, a nemesi előnevük is eltér egymástól. Vö. Nagy 1858, 119). Az alkapitánynak már ekkor meghalt a második felesége, szakolczai Papp Mária. Így elvette feleségül az öt esztendeje szintén megözvegyült Szombathelyi Annát, Ádám édesanyját. Tizenegy évig éltek együtt, gyermekük már nem született. Ádám fiatalon, 1680-tól hét évig volt korponai kapitány, közben három év múlva pedig már Bars vármegye alkapitányságával is megbízták. Ezen években történt, hogy Farkas Györgyöt Thököly (egyesek szerint az emberei) rabul ejtették. Végül egy kuruc kapitánnyal történt rabcsere révén szabadult ki a fogságból. Közben 1684-ben a helyére Farkas Ádámot nevezték ki Lévára, aki családjával oda is költözött. Ezért Farkas György „atyám uramat” Vácra helyezték a továbbiakban kapitánynak. S milyenek a véletlenek, Ádámnak a mostohaapja Farkas György második feleségétől született leánya, *Farkas Kata* lett a felesége. Esküvőjük 1678. február 20-án volt Léva városában. Másnap az anyja váratlanul megbetegedett, s már március 12-én el is hunyt. Léván temették el a Szent Mihály katolikus templomban.

Itt kell megjegyezni, hogy a Farkas család római katolikus vallású volt. Ennek ellenére – mint több helyen szándékosan utaltunk rá – keresztszülőnek gyakran hívtak református vallású személyeket, többször az éppen akkori érsekújvári prédikátort. Magának a városnak jelentős számú református közössége és saját temploma volt, híresek voltak a prédikátorai, későbbi püspökei. Tehát visszatekintve úgy tűnik, hogy Újváron a két felekezet tagjai jól megfértek egymással, köztük lévő ellentétre még apró utalást sem tesznek. Inkább a legnagyobb megtiszteltetés hangja szól a református vallású keresztszülők neve említésekor.

Visszatérve Ádám kiegészítésére: az 1678-as évről azt írja, hogy „szegény atyámtól hárman maradtunk”. Ő, Imre nevű bátyja György fiával, valamint Éva a már Liphay családnévet viselő három fiúgyermekkel. Mivel Györgyről nincs további adat, ezért már csak Ádám – általa név szerint meg nem nevezett – fia vihette tovább a család történetét.

Az 1884-ben nyomtatásban közölt feljegyzések, a gyér szakirodalmi és egyéb adatok alapján ennyit sikerült a hügyei Farkas család tagjairól, életéről összegyűj-

³ Nagy Iván a Farkas családnál csupán öt említi az összes gyermek közül: „Ugyan e családból hügyei Farkas Pálnak leánya Éva 1676-ban kisleludi Liphay István neje” (Nagy 1858, 118).

teni, kiegészíteni. Nem szoltunk azonban még a birtokaikról.⁴ Ezek rövid bemutatása azért érdekes, hogy érzékelje az olvasó azt, hogy egyszerű, köznemesi családról van szó, amelynek férfi tagjai nem a vagyonukkal, hanem katonai és vitézi életükkel küzdöttek föl magukat hírből és rangban a 16–17. században.

A hügyei birtokukról, amelyről nemesi előnevüket kapták, már volt szó az írás elején. Most a továbbiakban csupán felsorolásszerűen említjük azokat a ma is azonosítható (és egy bizonytalan) elhelyezkedésű településeket, amelyekben ingatlanokkal bírtak.

Bia és Torbágy, akkor még két különálló, Pilis vármegyei falu fele az övök, másik része a Czetény család utódaié volt. Bián övök egy halastó a falu alatt. Mindezeket II. Pál nádori adományként nyerte el szolgálataért 1627-ben. Viszont azzal a kikötéssel, hogy mindezek csak fiúágon öröklődhetnek. Így 1627-től 1775-ig volt a család kezén a két birtok.

A felesége révén a Gadóczy családtól is örökölt és bírt a Komárom megyei Örkényben egy „udvarházhelyet”. Nógrád megyében: Tereske, és mellette Apáca-pusztá, Nőtincs, Agárd (Ősagárd), Alsópetény⁵ (Petin, Petény) a családé.

A Duna–Tisza közén Ágasegyháza-pusztá, amelyet 1641-től bírtak, valamint Páhi-pusztá. Az előbbi kecskeméti, az utóbbi izsáki gazdák bérelték, s évente fizettek érte adót a családnak. Magát az adózást mindenütt roppant részletességgel írja le, felsorolva a pénzt, gabonát, sajtot, tojást, mézet, fűgét (!), mazsola-szőlőt stb.

Az anyai örökség fele része volt a Farkas családé, a másik fele az anya testvééréé, a már idős Tatay Ilonáé. Komárom megyében Kömlőd, amelyet a kocsi és a szőnyi gazdák műveltek adó fejében. Ete (pusztá), ahol „négy kúriájuk” is volt, ez valószínűleg csak négy házat jelenthetett. Gadócz⁶ nevű praedium Komárom városán kívül. Végül egy Kromlő⁷ alakban is leírt, ma már nem pontosan azonosítható birtok, amely a leírása szerint akkor Győr vármegyéhez tartozott. Erről így ír: „Komáromi jószág [...] az Bakonban vagyon az pusztá, igen gesztenyes hely”. Ezt Pál átengedte a Veszprémben élő Tatay Ilonának, mondván, hogy távol lakik tőle.

Az összes birtok közt a két első, a mai biatorbágyi rész lehetett a legértékesebb, hisz itt építették föl a még meglévő kastélyépület magját, elődjét.

A család további élete már túlmutat az itt jelzett feljegyzéseken és a címben megadott időpontra. A biatorbágyi kastély történetét földolgozó B. Boldizsár Brigitta írásában (B. Boldizsár 2003) mindezt pontosan nyomom követte. Ebből csupán néhány gondolatot kívánunk idézni: Imre fia, György lemondott birtokjogairól Ádám nagybátyja részére annak a fejében, hogy az vállalja a tanítatását.

Ádám István nevű fiának (felesége: Berthóthy Erzsébet † 1753) hat leánya született és egy Pál nevű fia, aki azonban 1736-ban elhunyt. Ezzel ezen az ágon megszakadt a család fiága.

A birtokról lemondó György fiának, Jánosnak két gyermeke volt, Antal és Terézia. Tehát végül mégis ők örökölték a családi vagyont, illetve a biatorbágyi kastélyt. Terézia 1770 novemberében férjhez ment nagyszigeti Szily Józsefhez. Antal – fel-

⁴ Ezek közül egy sincs Pozsony vármegyében, mint korábban már említettem.

⁵ Ma: Dolné Peňany Szlovákiában.

⁶ Ma: Komárom/Komárno városrésze (Hadovce) Szlovákiában.

⁷ Talán Koromla, ma Csatkához tartozó külterület.

tehetően 1775-ben – eladta a ráeső biatorbágyi részét sógorának, s ezzel a két falu, valamint a kastély teljes egészében a Szily család tulajdonába került, ment át.

Tulajdonképpen ekkor szűnt meg a hügyei Farkas család története. És az a följegyzés, amelyet II. Pál és Ádám fia készített, így került a Szily család levéltárába. Nekik köszönhetjük, hogy ezt az értékes és érdekes dokumentumot megőrizték. Illetve Szily Kálmánnak (1838–1924), a MTA egykori főtitkárának, aki másolatban közölte azt 1884-ben.

Irodalom

B. Boldizsár Brigitta (2003): A kastély és birtokosai. *Biatorbágyi Krónika*. 2003. október, 11.

Nagy Iván (1858): *Magyarország családai czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal*. IV. Pest, 118–119.

Szily Kálmán (1884): *Farkas Pál és Farkas Ádám följegyzései 1638-tól 1694-ig*. Történelmi Tár, 86–101.

